

Sygn. akt III CSK 292/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 marca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Dariusz Dończyk

Protokolant Iwona Budzik

w sprawie z powództwa M. D.

przeciwko A. L.

o ustalenie, zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli i zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 8 marca 2012 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 12 lipca 2011 r.,

oddala skargę kasacyjną i zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

M. D. w pozwie skierowanym przeciwko A. L. wniesionym w dniu 16 kwietnia 2007 r., a zmodyfikowanym 17 kwietnia 2008 r. i 29 grudnia 2008 r., domagała się ostatecznie ustalenia, że wobec nieskutecznego wykonania przez pozwanego prawa pierwokupu udziałów jest współnikiem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością G. w K. uprawnionym do 196 854 udziałów o łącznej wartości nominalnej 19 685 400 zł lub stwierdzenia zobowiązania pozwanego do złożenia oświadczenia woli przeniesienia na powódkę 196 854 udziałów o łącznej wartości nominalnej 19 685 400 zł w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością G. w K. i zasądzenia od pozwanego tytułem zwrotu otrzymanej dopłaty kwoty 36 624 zł z odsetkami ustawowymi.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 10 marca 2009 r.: oddalił powództwo o ustalenie, że powódka jest współnikiem uprawnionym do 196 854 udziałów o łącznej wartości nominalnej 19 685 400 zł w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością G. w K. (pkt 1), zasądził od powódki na rzecz pozwanego 7 217 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, zobowiązał pozwanego do złożenia oświadczenia woli przeniesienia na powódkę 196 854 udziałów o łącznej wartości nominalnej 19 685 400 zł w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością G. w K. (pkt 3), zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 36 624 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 16 kwietnia 2007 r. (pkt 4), zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 133 065 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt 5).

Sąd Apelacyjny po rozpoznaniu apelacji od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 10 marca 2009 r. powódki, zaskarżającej ten wyrok w części obejmującej punkty 1, 2 i 3, i pozwanego, zaskarżającego ten wyrok w części obejmującej punkty 3, 4 i 5, wyrokiem z dnia 1 marca 2010 r.: odrzucił apelację pozwanego od punktu 4 zaskarżonego wyroku (pkt I), oddalił apelację powódki (pkt II), zmienił w wyniku uwzględnienia apelacji pozwanego zaskarżony wyrok w części obejmującej punkty 3 i 5 w ten sposób, że oddalił powództwo o zobowiązanie pozwanego do złożenia oświadczenia woli przeniesienia na powódkę 196 854 udziałów o łącznej wartości nominalnej 19 685 400 zł w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością G. w K. i

zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 4 800 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania; w pozostałym zakresie apelację pozwanego oddalił (pkt III), zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 109 000 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego (pkt IV).

Sąd Najwyższy na skutek skargi kasacyjnej powódki, zaskarżającej wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 1 marca 2010 r. w zakresie obejmującym oddalenie jej apelacji od tej części wyroku Sądu Okręgowego z dnia 10 marca 2009 r. w której oddalono powództwo o ustalenie, że jest ona współnikiem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością G. w K. uprawnionym do 196 854 udziałów o łącznej wartości nominalnej 19 685 400 oraz zasądzone zwrot kosztów procesu w obu instancjach, wyrokiem z dnia 4 lutego 2011 r., III CSK 198/10 (OSNC-ZD 2011, nr D, poz. 90), uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 1 marca 2010 r. w punktach II i IV i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny po ponownym rozpoznaniu sprawy w przekazanym mu zakresie, wyrokiem z dnia 12 lipca 2011 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego z dnia 10 marca 2009 r. w części obejmującej punkty 1 i 2 w ten sposób, iż ustalił, że powódka jest współnikiem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością G. w K. uprawnionym do 196 854 udziałów o łącznej wartości nominalnej 19 685 400 zł i zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 107 217 zł tytułem zwrotu kosztów procesu; ponadto zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 112 600 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego. Orzekając ponownie Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne dokonane w toku wcześniejszego postępowania, zaznaczając, iż nie były one w istocie kwestionowane przez strony. Ponadto uzupełnił postępowanie dowodowe o dowód z opatrzonej oświadczeniem o zgodności z oryginałem, złożonej do akt przez pozwanego kserokopii warunkowej umowy sprzedaży udziałów z dnia 18 czerwca 2003 r. przez powódkę spółce z ograniczoną odpowiedzialnością (GmbH) N. z siedzibę w R. (Niemcy).

Z ustaleń faktycznych stanowiących podstawę wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 12 lipca 2011 r. wynika w szczególności, że w dniu 13 września 2000 r. została zawiązana spółka z ograniczoną odpowiedzialnością G.w W. Wspólnikami założycielami byli M. G., który objął 75% udziałów w kapitale zakładowym oraz

pozwany, który objął 25% udziałów w kapitale zakładowym. Po śmierci M. G. w dniu 8 października 2000 r. przysługujące mu udziały w spółce G. z siedzibą w W. w liczbie 128 184 przypadły jego żonie, M. D., powódce w niniejszej sprawie. Wskutek czynności prawnych związanych z ograniczeniem wspólności majątkowej małżeńskiej między pozwanym a jego żoną, M. S., udziałowcem w 12,5% stała się też M. S. Paragraf 11 jednolitego tekstu umowy spółki stanowił, że: (pkt 1) zbycie lub zastawienie udziału wymaga formy pisemnej pod rygorem nieważności; (pkt 2) w przypadku zbycia przez wspólnika udziałów w spółce pierwszeństwo nabycia zbywanych udziałów mają wspólnicy założyciele, jeżeli wyrażą wolę nabycia całości lub części zbywanych udziałów w terminie 30 dni od daty zawiadomienia ich o woli zbycia udziałów, a jeżeli oni nie wyrażą woli nabycia zbywanych udziałów, pierwszeństwo nabycia mają pozostali wspólnicy. W dniu 8 maja 2002 r. powódka i pozwany podpisali z niemiecką spółką z ograniczoną odpowiedzialnością N. pierwszy list intencyjny, dotyczący sprzedaży należącej do nich Grupy G. (składającej się ze spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. oraz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S.). Drugi list intencyjny w tej materii, z dnia 29 listopada 2002 r., podpisała również M. S. Dnia 18 czerwca 2003 r. powódka zawarła ze spółką N. z zachowaniem formy wymaganej przez art. 180 k.s.h. warunkową umowę sprzedaży wszystkich swoich udziałów w spółkach Grupy G. za cenę w wysokości 38 078 237,25 zł. Podobnie jak umowa spółki G. z siedzibą w W. również umowa spółki G. 3 z siedzibą w S. zastrzegła w § 11 pkt 2 prawo pierwszeństwa nabycia udziałów dla wspólników założycieli, w tym więc i dla pozwanego. W § 17 umowy z dnia 18 czerwca 2003 r. uzależniono jej skuteczność od niewykonania przez pozostałych wspólników spółki G. z siedzibą w W. i spółki G. 3 z siedzibą w S. przysługującego im prawa pierwszeństwa nabycia udziałów – będącego według wyjaśnień Sądu Najwyższego zawartych w wyroku z dnia 4 lutego 2011 r., III CSK 198/10, prawem pierwokupu w rozumieniu art. 596 k.c. Ponadto w paragrafie tym jako warunek skuteczności umowy sprzedaży zawartej w dniu 18 czerwca 2003 r. wymieniono jeszcze m.in. uzyskanie stosownych zezwoleń Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Ministra Spraw Wewnętrznych. W dniu 24 czerwca 2003 r. powódka poinformowała pisemnie pozwanego o zawarciu 18 czerwca 2003 r. ze spółką N. warunkowej

umowy sprzedaży swych udziałów w spółkach Grupy G., wskazując na najważniejsze postanowienia i warunki, od których spełnienia uzależniono nabycie tych udziałów przez kupującego. Pozwany w odpowiedzi z dnia 27 czerwca 2003 r. oświadczył powódce z zachowaniem formy wymaganej przez art. 180 k.s.h., że zgodnie z § 11 umowy spółki G. z siedzibą w W. korzysta z przysługującego mu uprawnienia do nabycia zbywanych udziałów tej spółki z pierwszeństwem przed innymi osobami, tj. wykonuje prawo pierwokupu w stosunku do zbywanych 128 184 udziałów w spółce G. z siedzibą w W. za cenę 13 254 678,75 zł na warunkach i ze skutkami określonymi w art. 597- 600 § 1 k.c.

Wskutek powstałego między stronami sporu co do skuteczności wykonania przez pozwanego prawa pierwokupu ze względu na ograniczenie oświadczenia o skorzystaniu z prawa pierwokupu do części udziałów będących przedmiotem umowy sprzedaży zawartej przez powódkę ze spółką N., pozwany po uzyskaniu zezwolenia Sądu Rejonowego złożył do depozytu sądowego kwotę 13 254 678,75 zł tytułem zapłaty ceny za udziały powódki w spółce G. z siedzibą w W. W dniu 29 października 2003 r. powódka złożyła spółce N. oświadczenie o odstąpieniu od warunkowej umowy sprzedaży udziałów w spółkach G., powołując się na nieuzyskanie przez nią w terminie zezwolenia Ministra Spraw Wewnętrznych na pośrednie nabycie współwłasności nieruchomości. Uchwałą nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników spółki G. z siedzibą w W. z dnia 8 października 2003 r., podjętą przez pozwanego i jego żonę, kapitał zakładowy spółki wynoszący 17 091 200 zł został podzielony na 12 208 równych i niepodzielnych udziałów po 1 400 zł każdy. Pozwany uzyskał 10 682 udziały o łącznej wartości 14 954 800 zł, a jego żona 1 526 udziałów o łącznej wartości 2 136 400 zł. Postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 5 listopada 2004 r. powódka została wykreślona z Krajowego Rejestru Sądowego jako wspólnik spółki G. z siedzibą w W. Tym samym postanowieniem ujawniono zmiany ilości i wartości udziałów w kapitale zakładowym spółki wynikające z uchwały nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników z dnia 8 października 2003 r. W dniu 25 listopada 2005 r. pozwany i jego żona zawiązali spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością G. Polska z siedzibą w K. Dnia 28 kwietnia 2006 r. nadzwyczajne zgromadzenia wspólników spółek G. z siedzibą w W. i G. Polska z siedzibą w K. podjęły uchwały o połączeniu się. Druga

przejęła pierwszą. Powódka nie została zawiadomiona o zgromadzeniu wspólników spółki G., a prawa ze spornych 75% udziałów w tej spółce wykonywał na zgromadzeniu wspólników pozwany. Za jeden udział w spółce przejętej wspólnicy tej spółki otrzymali 43,08 udziału w spółce przejmującej. Pozwany w wyniku połączenia otrzymał 459 326 udziałów w spółce przejmującej o łącznej wartości nominalnej 22 926 300 zł. Postanowieniem z dnia 14 lipca 2006 r. Sąd Rejonowy zarejestrował połączenie spółek. W jego następstwie spółka G. z siedzibą w W. została wykreślona z Krajowego Rejestru Sądowego. Spółka przejmująca przybrała nazwę G., tj. taką jaką miała spółka przejęta. Postanowieniem z dnia 23 sierpnia 2006 r. umorzono postępowanie o usunięcie z rejestru sądowego wpisu, którym wykreślono z tego rejestru powódkę jako udziałowca spółki G. z siedzibą w W.; przyczynę umorzenia stanowiła utrata przez tę spółkę bytu prawnego. W dniu 11 października 2006 r. do Krajowego Rejestru Sądowego została wpisana zmiana umowy spółki G. z siedzibą w K., dokonana uchwałą z dnia 21 września 2006 r., polegająca na podwyższeniu wartości nominalnej udziału z 50 do 100 zł. W wyniku tej zmiany pozwanemu w miejsce 459 326 udziałów przypadło 229 913 udziałów, o tej samej łącznej wartości wynoszącej 22 926 300 zł. Udziały w spółce z siedzibą w K., których dotyczy pozew, są przez powódkę traktowane jako odpowiednik jej 75% udziałów w spółce z siedzibą w W.

Wyrok Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej z dnia 24 kwietnia 2006 r., którym stwierdzono, że oświadczenie A. L. złożone M. D. w dniu 27 czerwca 2003 r. o skorzystaniu z uprawnienia do nabycia sprzedanych przez nią spółce N. w dniu 18 czerwca 2003 r. udziałów nie wywołało skutków prawnych, został prawomocnie uchylony w dniu 15 grudnia 2009 r. ze względu na brak zapisu na sąd polubowny.

Opierając się na przytoczonych wyżej ustaleniach faktycznych, Sąd Apelacyjny w wyroku z dnia 12 lipca 2011 r. uznał, że pozwany mógł skutecznie wykonać przysługujące mu prawo pierwokupu jedynie składając oświadczenie o nabyciu wszystkich udziałów stanowiących przedmiot umowy sprzedaży zawartej przez powódkę ze spółką N. Oświadczenie pozwanego o wykonaniu prawa pierwokupu złożone powódce w dniu 27 czerwca 2003 r. nie spełniało tych wymagań. Dotyczyło tylko udziałów w spółce G. z siedzibą w W.,

a więc jedynie części udziałów sprzedanych przez powódkę. Poza tym kwota złożona przez pozwanego tytułem ceny za te udziały nie koresponduje z umową sprzedaży zawartą przez powódkę ze spółką N. Nigdzie nie została ona wymieniona w tej umowie i jest istotnie niższa od ceny wynegocjowanej za udziały w spółce G. z siedzibą w W. W rezultacie pozwany, zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie wykonał skutecznie prawa pierwokupu, na które się powołał, co uzasadniało uwzględnienie na podstawie art. 189 k.p.c. żądania powódki o ustalenie, że jest współnikiem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością G. z siedzibą w K. uprawnionym do 196 854 udziałów o łącznej wartości nominalnej 19 685 400 zł

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w sprawie wbrew twierdzeniom pozwanego nie zachodzi brak pełnej legitymacji po stronie pozwanej wskutek niewystępowania po tej stronie spółki G. i M. S. Sąd Apelacyjny wyraził pogląd, który wypowiedział już w wyroku z dnia 1 marca 2010 r., że udział tych podmiotów w sprawie po stronie pozwanej był możliwy, ale niekonieczny.

Skarżąc w całości wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 12 lipca 2011 r., pozwany w trzech pismach sporządzonych przez różnych pełnomocników procesowych przytoczył jako podstawy kasacyjne naruszenie - w wielu układach i powiązaniach – przepisów art. 5, 56, 58 § 2, art. 61 § 1 zdanie pierwsze, art. 65, 78 § 1 zdanie drugie, art. 353¹, art. 354 § 1, art. 379 § 2, art. 470, art. 535, 555, 597 § 2, art. 598 § 1, art. 600 § 1 zdanie drugie, art. 602 § 1 zdanie drugie k.c., przepisów art. 2, 3, 174 § 1, art. 180, art. 182 § 1, art. 199 § 1, art. 258 § 2, art. 493 § 2, art. 494 § 4, art. 497 § 2 k.s.h. oraz przepisów art. 72 § 1 pkt 1, art. 72 § 2, art. 73 § 2 zdanie pierwsze, art. 194 § 1 pierwsze, art. 195 § 1, art. 189, 217 § 1, art. 224 § 1, art. 227, 231, 233 § 1, art. 244, 245, 252, 328 § 2, art. 365 § 1, art. 381, 386 § 2, 3, 4 i 6, art. 391 § 1, art. 398²⁰, art. 479⁴ § 2 zdanie pierwsze i trzecie i art. 1212 k.p.c. Z twierdzeniem o naruszeniu art. 479⁴ § 2 zdanie pierwsze k.p.c. skarżący połączył także zarzut nieważności postępowania.

Przytoczone podstawy kasacyjne stały się przedmiotem wymiany poglądów stron w kilku ich kolejnych obszernych pismach.

Prokurator Generalny, zajmując na podstawie art. 398⁸ § 1 k.p.c. stanowisko w sprawie, opowiedział się za oddaleniem skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Według utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego, naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. przez sąd drugiej instancji może stanowić podstawę kasacyjną tylko w wyjątkowych przypadkach, a mianowicie wtedy, gdy uzasadnienie orzeczenia sądu drugiej instancji jest dotknięte wadami, które uniemożliwiają przeprowadzenie kontroli kasacyjnej tego orzeczenia (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2003 r., III CK 80/02, OSNC 2005, nr 1, poz. 17 i z dnia 5 maja 2011 r., II UK 338/10, LEX nr 898252). W sprawie, choć uzasadnienie zaskarżonego wyroku mogłoby być z pewnością znacznie lepiej skonstruowane, taki wyjątkowy przypadek jednak niewątpliwie nie występuje, dlatego podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. nie ma uzasadnionych podstaw.

Chybiony jest także zarzut nieważności postępowania łączony z twierdzeniem pozwanego o naruszeniu przez Sąd Apelacyjny art. 479⁴ § 2 zdanie pierwsze w związku z art. 386 § 2, 3, i 4 k.p.c. przez rozpoznanie apelacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 10 marca 2009 r. w części oddalającej żądanie ustalenia, że powódka jest współnikiem, zgłoszone w postępowaniu gospodarczym obok wcześniej wysuniętego żądania stwierdzenia zobowiązania pozwanego do złożenia oświadczenia woli przeniesienia na powódkę spornych udziałów. Zarzut ten jest chybiony przede wszystkim dlatego, że art. 379 k.p.c. zawiera zamknięty katalog przyczyn nieważności postępowania, a zarzucane naruszenie art. 479⁴ § 2 zdanie pierwsze k.p.c. niewątpliwie nie mieści się w hipotezach przepisów art. 379 k.p.c., w szczególności - wbrew sugestii mogącej wynikać ze skargi kasacyjnej - w hipotezie art. 379 pkt 1 k.p.c.

Niezależnie od tego nie mógł być uwzględniony sam zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 479⁴ § 2 zdanie pierwsze k.p.c. Postępowanie w pierwszej instancji toczyło się przed Sądem Okręgowym Wydziałem Gospodarczym z pominięciem, zgodnie z postanowieniem tego Sądu z dnia 9 grudnia 2008 r. akceptowanym przez obie strony, przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych. Przedmiotem tego postępowania było początkowo tylko oparte na bezpodstawnym wzbogaceniu żądanie stwierdzenia zobowiązania

pozwanego do złożenia oświadczenia woli przeniesienia na powódkę spornych udziałów. Dopiero w dniu 29 grudnia 2008 r. powódka zgłosiła także żądanie ustalenia, że jest współnikiem. W tych okolicznościach pozwany mógłby co najwyżej zarzucić Sądowi Apelacyjnemu - który inaczej niż Sąd Okręgowy uznał sprawę za gospodarczą - nieuwzględnienie przy rozpoznawaniu apelacji powódki, że zgodnie z art. 479⁴ § 2 zdanie pierwsze k.p.c., żądanie ustalenia, iż powódka jest współnikiem, Sąd Okręgowy obowiązany był wydzielić do odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych, w związku z czym sprawa w zakresie tego żądania powinna być przekazana Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. Pozwany powinien jednak przy tym jeszcze, stosownie do art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., wykazać że uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Do stwierdzenia uchybienia o takich cechach nie ma jednakże podstaw. Według art. 386 § 4 k.p.c., w braku przesłanek do przyjęcia nieważności postępowania, sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo zaistnienia konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. W sprawie zaś nie mogło być mowy w związku z niezastosowaniem przez Sąd Okręgowy art. 479⁴ § 2 zdanie pierwsze k.p.c. ani o jednym, ani o drugim.

Rozpoznając zarzut naruszenia art. 231 i 233 § 1 w związku z art. 244, 245, 242 i 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zakresie „oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego”, należy przypomnieć, że Sąd Najwyższy jako sąd kasacyjny w zasadzie nie może prowadzić postępowania dowodowego i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). W konsekwencji podstawą skargi kasacyjnej nie może być - jak wynika z art. 398³ § 3 k.p.c. – samo negowanie ustaleń faktycznych sądu drugiej instancji lub dokonanej przez ten sąd oceny dowodów (wskazanie na możliwość odmiennych ustaleń faktycznych lub odmiennej oceny dowodów). Dopiero naruszenie przez sąd drugiej instancji odpowiednich norm procesowych (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) przy dokonywaniu ustaleń faktycznych lub przeprowadzaniu oceny dowodów może stanowić podstawę skargi kasacyjnej (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2006 r., V CSK 70/06, OSNC

2007, nr 4, poz. 59 i z dnia 5 lipca 2007 r., II CSK 160/07, LEX nr 439205). W świetle przedstawionego stanu prawnego zarzut naruszenia art. 231 i 233 § 1 w związku z art. 244, 245, 242 i 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zakresie „oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego” nie mógł odnieść zamierzonych przez skarżącego skutków, ponieważ w istocie ograniczał się do samego zanegowania oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego. W skardze kasacyjnej nie wykazano naruszenia przez Sąd Apelacyjny przy dokonywaniu oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego żadnego z przepisów wymienionych w ramach tego zarzutu.

Istotę sporu w sprawie stanowiła kwestia skuteczności wykonania przez pozwanego prawa pierwszeństwa nabycia - trafnie kwalifikowanego przez Sąd Apelacyjny, zgodnie z wiążącą go na podstawie art. 398²⁰ k.p.c. wykładnią zawartą w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2011 r., III CSK 198/10, jako prawo pierwokupu w rozumieniu art. 596-602 k.c. - udziałów sprzedanych przez powódkę spółce *N*. Zawarte w art. 596-602 k.c. przepisy o prawie pierwokupu rzeczy mają na podstawie art. 555 k.c. odpowiednie zastosowanie także do pierwokupu praw, w tym m.in. udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością.

Zgodnie z art. 597 § 2 zdanie pierwsze k.c., wykonanie prawa pierwokupu następuje przez oświadczenie woli uprawnionego złożone zobowiązanemu. Jeżeli zawarcie umowy sprzedaży, której dotyczy prawo pierwokupu, wymaga zachowania szczególnej formy, oświadczenie o wykonaniu prawa pierwokupu powinno być stosownie do art. 597 § 2 zdanie drugie k.c. złożone w tej samej formie. W myśl art. 600 § 1 zdanie pierwsze k.c. w wyniku wykonania prawa pierwokupu dochodzi do skutku między zobowiązanym a uprawnionym umowa sprzedaży tej samej treści, co umowa zawarta przez zobowiązanego z osobą trzecią, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. U podstaw rozwiązania przewidującego dojście do skutku między zobowiązanym a uprawnionym umowy sprzedaży tej samej treści, co umowa zawarta przez zobowiązanego z osobą trzecią, leży założenie o istnieniu w tym zakresie między zobowiązanym a uprawnionym konsensu. Innymi słowy, oświadczenie woli uprawnionego o wykonaniu prawa pierwokupu, aby mogło doprowadzić do zawarcia między zobowiązanym a uprawnionym umowy sprzedaży o wspomnianej treści, powinno

zawierać akceptację postanowień umowy sprzedaży zawartej między zobowiązanym a osobą trzecią. Z przytoczonych przepisów wynika więc jednoznacznie, że dochodząca do skutku w wyniku wykonania prawa pierwokupu umowa sprzedaży między zobowiązanym a uprawnionym jest umową odrębną w stosunku do umowy sprzedaży zawartej przez zobowiązanego z osobą trzecią, jakkolwiek ma w zasadzie taką samą treść. Dlatego użycie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, w celu wskazania na zakładaną przez ustawodawcę zbieżność treści obu umów, zwrotu „wstąpienie w miejsce nabywcy – osoby trzeciej”, nie było poprawne. Jednakże ta silnie eksponowana w skardze kasacyjnej usterka, łączona z zarzutem naruszenia art. 600 § 1 k.c. w związku z art. 555 i 56 k.c. oraz art. 2, 174 § 1 i 182 k.s.h., stanowiła jedynie nieścisłość terminologiczną, pozbawioną merytorycznego znaczenia w zestawieniu z innymi prawidłowymi wyjaśnieniami Sądu Apelacyjnego wskazującymi na to, że w wyniku skorzystania z prawa pierwokupu dochodzi do skutku umowa sprzedaży tej samej treści, co umowa zawarta przez zobowiązanego z osobą trzecią.

Po ustaleniach przeprowadzonych przez Sąd Apelacyjny w następstwie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2011 r., III CSK 198/10, nie budzi wątpliwości zachowanie w sprawie, wymaganej przez art. 180 k.s.h. do zbycia udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, formy pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi zarówno w odniesieniu do umowy sprzedaży udziałów zawartej przez powódkę ze spółką *N.*, jak i w odniesieniu do oświadczenia pozwanego o skorzystaniu z prawa pierwokupu.

Bardziej złożona jest ocena istnienia wymaganego konsensu między pozwanym a powódką w następstwie oświadczenia pozwanego o skorzystaniu z prawa pierwokupu. Niewątpliwie Sąd Apelacyjny ma rację, że zaoferowana przez pozwanego w oświadczeniu złożonym powódce w dniu 27 czerwca 2003 r. cena za udziały w spółce *G.* z siedzibą w *W.* nie wynika z umowy sprzedaży zawartej przez powódkę ze spółką *N.* - w związku z czym brak konsensu stron co do sprzedaży tych udziałów za tę cenę. Bez znaczenia, wbrew zawartym w skardze kasacyjnej twierdzeniom, łączonym z zarzutem naruszenia art. 65 § 1 w związku z art. 598 § 1 i art. 597 § 2 k.c., jest tutaj to, czy cena w tej kwocie została wymieniona w zawiadomieniu pozwanego przez powódkę o zawarciu umowy

sprzedaży ze spółką *N.*, ponieważ w wyniku wykonania prawa pierwokupu umowa sprzedaży między zobowiązanym a uprawnionym dochodzi do skutku na warunkach wynikających z umowy sprzedaży zawartej przez zobowiązanego z osobą trzecią, a nie na warunkach określonych we wskazanym zawiadomieniu. Z tych samych przyczyn nie mogło mieć tu też żadnego znaczenia - leżące u podstaw zawartego w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia art. 535 k.c. w związku z art. 5, 61 § 1 zdanie pierwsze, art. 78 § 1 zdanie drugie i art. 470 k.c. oraz art. 2 i 180 k.s.h. - złożenie przez pozwanego kwoty zaoferowanej ceny do depozytu sądowego. Ponadto, wbrew spotykanemu niekiedy w piśmiennictwie odmiennemu zapatrywaniu, zapłata ceny zobowiązanemu przez uprawnionego nie jest przesłanką skutecznego wykonania prawa pierwokupu, lecz stanowiącym konsekwencją skutecznego wykonania prawa pierwokupu obowiązkiem, do którego ma zastosowanie art. 488 § 1 k.c.

Na spostrzeżeniu o braku konsensu stron co do sprzedaży udziałów w spółce *G.* z siedzibą w *W.* za cenę zaoferowaną przez pozwanego nie można jednak poprzestać. Trzeba jeszcze rozstrzygnąć, czy pozwany mógł wykonać prawo pierwokupu tylko w stosunku do udziałów w spółce *G.* z siedzibą w *W.* Jeżeli by bowiem mógł wykonać prawo pierwokupu jedynie w stosunku do tych udziałów, nie można by wykluczyć konsensu stron co do stosunkowej części ceny wynikającej z umowy sprzedaży zawartej przez powódkę ze spółką *N.* - gdyby zaoferowana przez pozwanego kwota nie była niższa od tej części ceny.

Według art. 602 § 1 zdanie drugie k.c., prawo pierwokupu jest niepodzielne, chyba że przepisy szczególne zezwalają na częściowe wykonanie tego prawa. Wysłowionej tu normie nadano wyraźnie – przez dopuszczenie od niej odstępstw jedynie w przypadkach przewidzianych w przepisach szczególnych - charakter bezwzględnie obowiązujący, tj. niedopuszczający odmiennego porozumienia się stron w umowie ustanawiającej prawo pierwokupu. Zakaz podzielności prawa pierwokupu dotyczy tylko objętego prawem pierwokupu przedmiotu umowy sprzedaży zawartej przez zobowiązanego z osobą trzecią i oznacza, że uprawniony nie może wykonać przysługującego mu prawa pierwokupu tylko co do części tego przedmiotu; realizacja tego prawa musi objąć pod rygiem nieważności (art. 58 § 1 w związku z art. 602 § 1 zdanie drugie k.c.) cały ten przedmiot. Zakaz ten nie

pozbawia natomiast zobowiązanego możliwości sprzedaży jedynie części przedmiotu objętego prawem pierwokupu (jeżeli tylko właściwości tego przedmiotu na to pozwalają). W przypadku sprzedaży przez zobowiązanego jedynie części przedmiotu objętego prawem pierwokupu, uprawniony może skorzystać z prawa pierwokupu co do całej tej części, zachowując przy tym nadal prawo pierwokupu do części nieobjętej sprzedażą. Niepodzielność prawa pierwokupu służy ochronie interesów zobowiązanego. W razie dopuszczenia wykonania prawa pierwokupu w odniesieniu do części sprzedanego przedmiotu objętego tym prawem, umowa sprzedaży między zobowiązanym a osobą trzecią co do pozostałej części tego przedmiotu stałaby się bezskuteczna ze względu na nieziszczenie się warunku, pod którym została zawarta. Prawo własności sprzedanej rzeczy lub inne sprzedane prawo w części, co do której prawo pierwokupu nie zostałoby wykonane, pozostałoby więc nadal w majątku zobowiązanego, choć mogłoby to już nie odpowiadać jego interesom. Zakaz podzielności prawa pierwokupu przewidziany w art. 602 § 1 zdanie drugie k.c. łagodzi więc ograniczenia w swobodzie dysponowania przedmiotami, wynikające z istniejącego w stosunku do nich prawa pierwokupu.

Pozwanemu jako współnikowi założycielowi przysługiwało - jak wiadomo - prawo pierwokupu zarówno co do udziałów w spółce G. z siedzibą w W. (na podstawie umowy spółki G. z siedzibą w W.), jak i co do udziałów w spółce G. 3 z siedzibą w S. (na podstawie umowy spółki G. 3 z siedzibą w S.). Jeżeliby więc powódka sprzedała wszystkie udziały w jednej tylko z tych spółek (którejkolwiek), pozwany w związku z przewidzianym w art. 602 § 1 zdanie drugie k.c. zakazem podzielności prawa pierwokupu mógłby skorzystać z prawa pierwokupu zastrzeżonego dla niego w umowie spółki G. z siedzibą w W. lub z prawa pierwokupu zastrzeżonego dla niego w umowie spółki G. 3 z siedzibą w S. jedynie co do całości sprzedanych udziałów w danej spółce. Stałby zatem przed wyborem: albo skorzystać z prawa pierwokupu co do wszystkich sprzedanych udziałów w tej spółce albo nie wykonać prawa pierwokupu co do sprzedanych udziałów w tej spółce. Gdyby powódka zdecydowała się sprzedać swoje udziały najpierw w jednej spółce, a potem w drugiej, mógłby więc w związku z jedną transakcją (którąkolwiek) wykonać przysługujące mu prawo pierwokupu, a w związku z drugą nie.

Należy przyjąć, że art. 602 § 1 zdanie drugie k.c. ma zastosowanie również wtedy, gdy – tak jak w niniejszej sprawie – dochodzi do sprzedaży, pod warunkiem niewykonania prawa pierwokupu, wszystkich udziałów zobowiązanego w dwóch (lub więcej) spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością, w stosunku do których ustanowiono prawo pierwokupu na rzecz tego samego uprawnionego; uprawniony w przypadku takiej sprzedaży powinien więc pod rygorem nieważności wykonać prawo pierwokupu co do wszystkich sprzedanych udziałów albo zrezygnować z jego wykonania. Okoliczność, że uprawniony wywodzi tutaj prawo pierwokupu z odrębnych tytułów prawnych (w okolicznościach sprawy - z dwóch różnych umów spółki z ograniczoną odpowiedzialnością: G. z siedzibą w W. i G. 3 z siedzibą w S.), nie stoi temu na przeszkodzie. Wprawdzie w takich przypadkach uprawniony w wyniku zastosowania art. 602 § 1 zdanie drugie k.c. traci możliwość oddzielnego wykonania prawa pierwokupu z każdego z odrębnych tytułów prawnych, jaką by miał, gdyby zobowiązany osobno sprzedał udziały objęte każdym z tych tytułów, jednakże zakaz podzielności prawa pierwokupu – jak wcześniej wyjaśniono - nie ogranicza zobowiązanego w możliwości sprzedaży całości lub jedynie części przedmiotu objętego prawem pierwokupu, a odnosi się wyłącznie do objętego prawem pierwokupu przedmiotu umowy sprzedaży zawartej przez zobowiązanego z osobą trzecią: wyklucza wykonanie przez uprawnionego przysługującego mu prawa pierwokupu tylko co do części tego przedmiotu. Podkreślenia wymaga przy tym pełna aktualność w rozpatrywanych przypadkach racji uzasadniających normę wyrażoną w art. 602 § 1 zdanie drugie k.c. Szczególnie dobrze ilustruje to właśnie stan faktyczny niniejszej sprawy. Spółki G. z siedzibą w W. i G. 3 z siedzibą w S. były ze sobą ściśle powiązane. W sytuacji, w której powódka chciała się całkowicie wycofać z działalności prowadzonej przez te spółki, sprzedaż przez nią wszystkich swoich udziałów w tych spółkach jednemu podmiotowi zainteresowanemu ich nabyciem było więc decyzją w pełni racjonalną ekonomicznie. Częściowe wykonanie prawa pierwokupu co do wszystkich sprzedanych przez nią udziałów uniemożliwiłoby realizację tej decyzji. Jeżeli zaś chodzi o interesy uprawnionego, to nie można zapomnieć, że również w omawianych przypadkach mógłby znaleźć zastosowanie, jeżeli oczywiście zaistniałyby ku temu stosowne przesłanki – co jednak w sprawie nie miało miejsca - przepis art. 600 § 1 zdanie drugie k.c.,

przewidujący bezskuteczność wobec uprawnionego postanowień umowy sprzedaży z osobą trzecią, mających na celu udaremnienie prawa pierwokupu.

Zastosowanie w sprawie art. 602 § 1 zdanie drugie k.c., prowadzące do uznania, że pozwany, składając oświadczenie o skorzystaniu z prawa pierwokupu wyłącznie co do udziałów w spółce G. z siedzibą w W., nie wykonał skutecznie przysługującego mu prawa pierwokupu, wykluczało potrzebę rozważania możliwości zastosowania w sprawie rozwiązania, które przewidywał, niemający obecnie swego odpowiednika w prawie polskim, art. 349 kodeksu zobowiązań (Dz. U. z 1933 r., Nr 82, poz. 598 ze zm.); przepis ten, inspirowany § 508 kodeksu cywilnego niemieckiego, postanawiał, że jeżeli przedmiotem umowy z osobą trzecią jest sprzedaż prawa, do którego się odnosi zastrzeżenie prawa pierwokupu, łącznie z innymi prawami niezwiązanymi z prawem pierwokupu, zobowiązany może żądać rozciągnięcia prawa pierwokupu na te prawa, o ile nie dają się one oddzielić bez uszczerbku dla niego; żądanie takie winien połączyć z zawiadomieniem uprawnionego do pierwokupu o zamierzonej sprzedaży.

Powyższej oceny o bezskuteczności wykonania prawa pierwokupu przez pozwanego nie podważają podnoszone w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art. 602 § 1 zdanie drugie k.c. w związku z art. 379 § 2 i art. 56 k.c. oraz art. 2 i 182 § 1 k.s.h, naruszenia art. art. 353¹ w związku z art. 5, 58 § 2 i art. 600 § 1 zdanie drugie k.c. oraz art. 2 k.s.h., jak też naruszenia art. 65 § 2 w związku z art. 597 § 1 k.c., oparte na twierdzeniu, że uznanie bezskuteczności wykonania prawa pierwokupu przez pozwanego oznaczałoby akceptację niemającego podstaw prawnych rozciągnięcia zastrzeżonego w umowie spółki G. z siedzibą w W. prawa pierwokupu przez powódkę w umowie sprzedaży na cały przedmiot tej umowy i nadanie temu przedmiotowi charakteru niepodzielnego. Jak wyżej wyjaśniono, bezskuteczność ta jest skutkiem naruszenia przez pozwanego przy korzystaniu z prawa pierwokupu, przysługującego mu zarówno na podstawie umowy spółki G. z siedzibą w W., jak i na podstawie umowy spółki G. 3 z siedzibą w S., bezwzględnie obowiązującego art. 602 zdanie drugie k.c., a nie jakiegoś – zbliżonego do tego, które przewidywał art. 349 kodeksu zobowiązań - rozciągnięcia prawa pierwokupu zastrzeżonego co do udziałów w spółce G. z siedzibą w W. na udziały w spółce G.

3 z siedzibą w S. przez powódkę i spółkę N. w zawartej umowie sprzedaży udziałów w obu spółkach.

Wyrażonej ocenie o bezskuteczności wykonania prawa pierwokupu przez pozwanego nie sprzeciwia się również wiążąca w sprawie na podstawie art. 398²⁰ k.p.c. wykładnia zawarta w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2011 r., III CSK 198/10. Wykładnia ta dotyczy tylko, jak już wspomniano, uznania przysługującego pozwanemu prawa pierwszeństwa za prawo pierwokupu oraz formy wymaganej dla umowy sprzedaży udziałów i dla oświadczenia o wykonaniu prawa pierwokupu sprzedanych udziałów, a także możliwości wykonania prawa pierwokupu przez uprawnionego przed ziszczeniem się niedotyczących go warunków umowy sprzedaży i niedopuszczalności co do zasady kwestionowania wykonania prawa pierwokupu na podstawie art. 5 k.c.

Oceny tej nie podważają także powoływane w skardze kasacyjnej prawomocne orzeczenia. Z art. 365 § 1 k.p.c. wynika nakaz przyjmowania przez sądy, że w danej sytuacji stan prawny przedstawia się tak, jak to wynika z sentencji prawomocnego orzeczenia (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06, OSNC-ZD 2008, nr A, poz. 20). Wbrew jednak twierdzeniom skargi kasacyjnej, ocena co do skuteczności wykonania przez pozwanego prawa pierwokupu nie była w ogóle podstawą wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 1 marca 2010 r. w części, w jakiej wyrok ten uprawomocnił się. Wyrok ten w tej części, tj. w zakresie, w jakim oddalono nim żądanie stwierdzenia zobowiązania pozwanego z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia do złożenia oświadczenia woli przeniesienia na powódkę spornych udziałów, opierał się bezpośrednio na samych twierdzeniach pozwu (skoro powódka uważa, że sporne udziały przysługują jej a nie pozwanemu, to już w świetle samych tych twierdzeń nie ma podstaw do przyjęcia istnienia obowiązku pozwanego przeniesienia spornych udziałów na powódkę). Sąd Apelacyjny nie naruszył także art. 365 § 1 k.p.c. – ani art. 1212 k.p.c. – odwołując się do wyroku Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej z dnia 24 kwietnia 2006 r., prawomocnie uchylonego ze względu na brak zapisu na sąd polubowny wyrokiem z dnia 15 grudnia 2009 r. Nie wyraził bowiem poglądu, że jest związany rozstrzygnięciem zawartym w wyroku Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej z dnia 24 kwietnia 2006 r.,

a jedynie zwrócił uwagę, że zajęte przez niego stanowisko jest zbieżne z tym rozstrzygnięciem. Jeżeli zaś chodzi o wskazany ponadto w skardze kasacyjnej w kontekście naruszenia art. 1212 i 365 § 1 k.p.c. wyrok sądu polubownego *ad hoc* z dnia 27 kwietnia 2000 r., to wystarczy zauważyć, że prawomocnie odmówiono jego uznania. Całkowicie bezzasadne jest również twierdzenie pozwanego o wydaniu zaskarżonego wyroku z naruszeniem art. 365 § 1 k.p.c. wskutek nieuwzględnienia przez Sąd Apelacyjny prawomocnych postanowień dotyczących złożenia świadczenia do depozytu sądowego.

Pozbawione doniosłości są też te zarzuty kasacyjne, które przypisują Sądowi Apelacyjnemu oparcie stwierdzonej bezskuteczności wykonania prawa pierwokupu przez pozwanego na uznaniu jego działania za zachowanie naruszające zasady współzycia społecznego i podnoszą w związku z tym naruszenie art. 5, 56 i 58 § 2 k.c. oraz art. 2 i 3 k.s.h. Sąd Apelacyjny takiego stanowiska nie zajął, a jedynie ubocznie wskazał na ewentualność zbadania zachowania pozwanego także pod kątem tych zasad i możliwości zastosowania art. 58 § 2 k.c. w razie innej oceny materiału dowodowego niż ta, na której opiera się zaskarżony wyrok. W rezultacie za bezprzedmiotowy musi być uznany też zarzut naruszenia art. 217 § 1 w związku z art. 224 § 1, art. 227, art. 391 i 381 k.p.c. przez niedopuszczenie dowodów wnioskowanych przez pozwanego, podniesiony przy założeniu, że zasady współzycia społecznego stanowiły podstawę rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym wyroku.

Ponieważ pozwany nie wykonał skutecznie przysługującego mu prawa pierwokupu, a umowa sprzedaży udziałów zawarta przez powódkę ze spółką *N.* nie doprowadziła też do przeniesienia udziałów na tę spółkę, objęte tą umową udziały w spółce *G.* z siedzibą w *W.* przysługiwały nadal powódce. W konsekwencji także po wynikających z decyzji pozwanego i jego żony przekształceniach dotyczących spółki *G.* z siedzibą w *W.* i przejęciu jej przez spółkę *G. Polska* (po zmianie nazwy: *G.*) z siedzibą w *K.* oraz zmianach umowy tej ostatniej spółki, powódkę należy uznać za udziałowca również spółki *G.* z siedzibą w *K.* w stosunku odpowiadającym jej udziałom w spółce z siedzibą w *W.* Inaczej niż wywodzi skarżący, uchwała zgromadzenia wspólników spółki z siedzibą w *W.* z dnia 8 października 2003 r. oraz uchwała zgromadzenia wspólników spółki z siedzibą w

K. z dnia 21 września 2006 r., nie stanowiły o umorzeniu udziałów, ani o obniżeniu lub podwyższeniu kapitału zakładowego, a tylko o zmianie wartości nominalnej udziałów. W ich wyniku nie mogło więc dojść do pierwotnego nabycia udziałów przez pozwanego. Jeżeli zaś chodzi o następstwa prawne przejęcia spółki G. z siedzibą w W., to według art. 494 § 4 k.s.h. z dniem połączenia wspólnicy spółki przejmowanej stają się wspólnikami spółki przejmującej. Skutek ten obejmuje wszystkie osoby będące wspólnikami spółki przejętej, choćby nie brały udziału w podjęciu uchwał o połączeniu i nie były wpisane w charakterze wspólników spółki przejmowanej w rejestrze sądowym i księdze udziałów, ani nie zostały wpisane w rejestrze sądowym i księdze udziałów w charakterze wspólników spółki przejmującej. Innymi słowy, przewidziany w art. 494 § 4 k.s.h. skutek rozciąga się na wszystkie osoby mające status wspólników spółki przejętej w świetle prawa materialnego. Z twierdzeniem skarżącego, że o tym, czy dana osoba stała się wspólnikiem spółki przejmującej rozstrzyga wpisanie jej w takim charakterze do rejestru sądowego wraz z wpisem połączenia, nie można się zgodzić dlatego, iż w przypadku połączenia spółek konstytutywny charakter ma tylko wpis samego połączenia (art. 493 § 2 k.s.h.), dokonywane zaś przy tej okazji wpisy wspólników mają jedynie znaczenie deklaratoryjne. Wniosek ten znajduje potwierdzenie w treści art. 38 pkt 8 lit. c. ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst: Dz.U.2007.168.1186). Według tego przepisu nie wszyscy udziałowcy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością podlegają wpisaniu do rejestru, a jedynie tylko ci, którym przysługuje co najmniej 10% udziałów w kapitale zakładowym. Przy rozwiązaniu przyjętym w tym przepisie, stanowisko bronione przez skarżącego prowadziłoby do niedającego się zaakceptować rezultatu: wyłączenia wspólników mających mniej niż 10% udziałów w ogóle spod zastosowania art. 494 § 4 k.s.h.

Uznaniu powódki za udziałowca spółki G. z siedzibą w K. w stosunku odpowiadającym jej udziałom w spółce G. z siedzibą w W. nie stały na przeszkodzie także wskazane w skardze kasacyjnej orzeczenia: wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 5 marca 2010 r., którym oddalono apelację powódki od wyroku oddalającego powództwo o stwierdzenie nieważności uchwał zgromadzenia wspólników spółki G. z siedzibą w W., wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 29 maja

2008 r., którym oddalono powództwo o ustalenie nieistnienia lub stwierdzenie nieważności uchwały zgromadzenia wspólników spółki G. z siedzibą w W. oraz postanowienia dotyczące wpisów w rejestrze. Żadne z prawomocnych orzeczeń, o które tu chodzi, nie zawierało rozstrzygnięcia w przedmiocie przysługiwania powódce udziałów w spółce G. z siedzibą w K. w stosunku odpowiadającym jej udziałom w spółce G. z siedzibą w W., a to o czym one rozstrzygały zostało uwzględnione przez Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku. Fakt połączenia spółek G., jak i zmiany co do wartości nominalnej udziałów niewątpliwie leżały u podstaw zaskarżonego wyroku.

W świetle poczynionych uwag zarówno więc zarzuty naruszenia art. 199 § 1 w związku z art. 258 § 2 oraz art. 493 § 2 w związku z art. 494 § 4 i art. 497 § 2 k.s.h. przez nieuwzględnienie skutków przekształceń korporacyjnych, które miały miejsce po złożeniu przez pozwanego oświadczenia o wykonaniu prawa pierwokupu, jak i zarzuty naruszenia art. 365 § 1 k.p.c. przez pominięcie wskazanych prawomocnych orzeczeń sądowych należało uznać za bezzasadne.

Tym samym bezzasadne okazało się również, powiązane z omówionym zarzutem naruszenia art. 365 § 1 k.p.c., twierdzenie skarżącego o uchybieniu przez Sąd Apelacyjny art. 386 § 6 k.p.c.

Według skargi kasacyjnej, żądanie ustalenia, że powódce wobec nieskutecznego wykonania prawa pierwokupu przez pozwanego przysługuje określona liczba udziałów w spółce G. z siedzibą w K., nie mogło być rozpoznane w postępowaniu toczącym się tylko przeciwko skarżącemu, gdyż w sprawie po stronie biernej zachodzi współuczestnictwo konieczne (art. 72 § 2 k.p.c.) i zarazem jednolite (art. 73 § 2 k.p.c.), obejmujące, oprócz skarżącego, pozostałego udziałowca spółki G. z siedzibą w K., tj. żonę skarżącego, a także samą tę spółkę. Miały za tym zdaniem skarżącego przemawiać: względny charakter praw udziałowych w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, ścisłe powiązanie praw udziałowych w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością ze stosunkiem spółki, przejawiające się w tym, że stanowią one element tego stosunku, potrzeba zapewnienia mocy wiążącej wyrokowi ustalającemu, komu przysługują określone udziały, także wobec spółki. W związku z tym skarżący w procesie toczącym się

tylko przeciwko niemu nie miał pełnej biernej legitymacji, a powódka - wymaganego przez art. 189 k.p.c. interesu prawnego w żądanym ustaleniu. Wyrok uwzględniający to żądanie zapadły w procesie toczącym się tylko przeciwko skarżącemu naruszył zatem, według twierdzeń zawartych w skardze kasacyjnej, nie tylko sam przepis art. 189 k.p.c. , ale i – w związku z nim - art. 72 § 1 pkt 1, art. 72 § 2, art. 73 § 2 zdanie pierwsze, art. 194 § 1 zdanie pierwsze, art. 195 § 1, art. 391 § 1 i art. 479⁴ § 2 zdanie trzecie k.p.c.

Również jednak te zarzuty nie mogły uzasadniać uwzględnienia skargi kasacyjnej. Gdy brak przepisu ustawy, któryby wymagał łącznego pozwania osób wskazanych przez skarżącego, współuczestnictwo konieczne tych osób po stronie pozwanej mogłoby wynikać jedynie z istoty stosunku prawnego będącego przedmiotem procesu. W sprawie spór toczył się o przynależność określonych udziałów do majątku powódki lub do majątku skarżącego. Przedmiotem procesu wbrew twierdzeniom zawartym w skardze kasacyjnej nie był więc stosunek łączący wszystkich wspólników ze spółką oraz ich wzajemnie, lecz stosunek między powódką a skarżącym, wiążący się z ich wzajemnie się wykluczającymi na tle oceny skuteczności złożonego powódce przez skarżącego oświadczenia o wykonaniu prawa pierwokupu roszczeniami do części praw udziałowych w spółce. Z istoty tego stosunku nie wynika konieczność pozwania, oprócz skarżącego, pozostałych wspólników i samej spółki, podmioty te bowiem pozostają poza tym stosunkiem, gdyż rozporządzenie udziałami w spółce odbywa się – jak trafnie zauważyła strona powodowa - poza strukturą korporacyjną spółki i bez – co do zasady - udziału spółki. Jeżeli ktoś kwestionuje prawo własności innej osoby do określonej rzeczy, nie ulega wątpliwości, że ewentualne powództwo osoby zagrożonej w swym prawie o ustalenie własności powinno być wytoczone przeciwko osobie, która jej własność kwestionuje (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 września 1997 r., II CKN 299/97, OSNC 1998, nr 2, poz. 29). Pozywanie innych osób nie jest tu konieczne. Tak samo w przypadkach sporów o prawa udziałowe w spółce, powództwo o ustalenie przysługiwania tych praw powinno być wytoczone przeciwko temu, kto przynależność tych praw do powoda - sam uważając się za ich podmiot - kwestionuje. Spółka i pozostali wspólnicy nie muszą być pozwani. Niczego w tym zakresie nie może zmienić względny charakter praw

udziałowych, także bowiem spór o te prawa zamyka się – jak wyżej wyjaśniono – jedynie w ramach stosunku między osobami, które do nich pretendują.

Chybiony jest także argument skarżącego odwołujący się w celu wykazania istnienia w sprawie współuczestnictwa koniecznego i zarazem jednolitego, obejmującego skarżącego, jego żonę i spółkę G. z siedzibą w K., do potrzeby zapewnienia zapadłemu w sprawie wyrokowi skuteczności wobec tej spółki. Jak już wyjaśnił Sąd Apelacyjny w wyroku z dnia 1 marca 2010 r. prawomocny wyrok ustalający w sporze między osobami roszczącymi sobie prawa do określonych udziałów w spółce niewątpliwie wiąże na podstawie art. 365 § 1 k.p.c. także spółkę.

Warto zwrócić uwagę również na to, że w przypadku spółek kapitałowych wieloosobowych broniona przez skarżącego koncepcja współuczestnictwa koniecznego i jednolitego prowadziłaby do występowania po stronie bierniej w sporze pretendentów do określonych udziałów lub akcji nieraz bardzo wielu osób, a jeśliby spółka akcyjna emitowała akcje na okaziciela, określenie strony biernie legitymowanej stałoby się w ogóle niemożliwe.

Ze względu na bezzasadność skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.c. orzekł jak w sentencji, a o kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnął zgodnie z art. 98 w związku z art. 108 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

jw